

Formularz nr 12

**Spotkanie on-line 19 grudnia 2025 roku
rozwijające uzdolnienia i zainteresowania
uczniów z WOS
przygotowujące do egzaminu maturalnego
oraz stopnia centralnego
Olimpiady Wiedzy o Społeczeństwie**

Autor i prowadzący:

Krzysztof M. Maleszewski

nauczyciel konsultant

Pracowni Badań, Analiz i Strategii Rozwoju Edukacji CKU

Białostockiego Centrum Edukacji

Białystok, rok szkolny 2025/26

I/ Uwagi ogólne dotyczące zadań w arkuszu:

- 1. Przeczytać dokładnie instrukcję** w arkuszu i postępować zgodnie z nią.
- 2. Czytać dokładnie polecenie** (ewentualnie **podkreślić** sobie w nim dla ułatwienia **najważniejsze elementy**), zrozumieć je i **odpowiadać zgodnie z nim** (nie zmieniać sensu polecenia).
- 3. Nie zostawiamy żadnych pytań bez odpowiedzi**, jeśli nie wiemy, to „strzelamy” (za brak odpowiedzi jest zawsze 0 pkt, za błędną nie ma punktów ujemnych).
4. Jeśli proszą nas **w zadaniu zamkniętym o zakreślenie (wybranie) odpowiedniej liczby odpowiedzi**, to **podajemy tylko tyle ile podane jest w poleceniu i nie więcej** (za zakreślenie/wybranie większej liczby jest 0 pkt); jeśli nie jesteśmy na 100% pewni prawidłowej odpowiedzi, próbować wyeliminować najpierw 100% złe, a potem zdecydować się na najbardziej prawdopodobną.
- 5. W przypadku poprawek – przekreślamy złą odpowiedź i piszemy obok nową właściwą, nie ma mazania i poprawiania odpowiedzi na starej** – taka odpowiedź zostaje niezaliczona, np. mamy *podać datę okrągłego stołu*, zapisaliśmy najpierw *1990*, a potem zreflektowaliśmy się, że się pomyliliśmy, więc nie przerabiamy 90 na 89, tylko przekreślamy całą datę i piszemy obok nową, właściwą – *1989*.
- 6. Jeżeli podane w odpowiedzi informacje (również dodatkowe, które nie wynikają z polecenia w zadaniu) świadczą o zupełnym braku zrozumienia omawianego zagadnienia i zaprzeczają udzielonej prawidłowo odpowiedzi – odpowiedź taką ocenia się na 0 pkt.; tak więc nigdy nie dopisywać żadnych dodatkowych informacji, o które nas nie proszą w poleceniu.**
  - np.:
  - * polecenie: kto i kiedy zaproponował zasadę trójpodziału władz?
  - * Uczeń odpowiada: Monteskiusz w XVIII w. w dziele „Umowa społeczna”
  - * 0 pkt za zadanie, bo wprawdzie uczeń odpowiedział prawidłowo na pytanie (kto - Monteskiusz, kiedy – XVIII w.), ale dopisał dodatkowo (wcale o to nie pytane) zły tytuł dzieła (bo nie w „Umowie społecznej”, tylko w „O duchu praw”) – w takiej sytuacji dodatkowa błędna odpowiedź wyzerowuje ocenę.
- 7. Proponowana kolejność pracy nad zadaniami z tekstem:**
  - **najpierw przeczytać pytania** do tekstu (które są przed lub pod tekstem),
  - **potem tekst,**
  - **znowu pytania i piszemy do nich odpowiedzi**
  - można czytając tekst podkreślać w nim jakieś fragmenty; przeczytać uważnie tekst, zapoznać się z danymi, jeśli potrzeba – to i kilka razy, aż do zrozumienia.
- 8. Zadanie z luką: bezwzględnie nie zostawiać żadnych pustych miejsc, wszystko wypełniać, jak nie znamy odpowiedzi – „strzelamy”.**
- 9. Zadanie z przyporządkowaniem: wszystko wypełnić i przyporządkować cyfry do liter, a nie cyfry do cyfr czy litery do liter, nie zmieniać symboliki.**

10. Odpowiedzi z nazwiskami:

a/ imię i nazwisko podajemy tylko i wyłącznie, kiedy w poleceniu jest wyraźnie: „podaj imię i nazwisko”

b/ a na pytanie „kto” lub „podaj nazwisko” – odpowiadamy samym nazwiskiem, bez imienia.

11. Odpowiedzi z datami:

a/ na pytanie „kiedy” możemy odpowiedzieć: rokiem (np. 1748), wiekiem (np. XVIII w.) lub epoką (np. oświecenie)

b/ na pytanie „w którym roku, podaj datę” – wpisujemy rok (np. 1748); na polecenie „podaj datę dzienną” – wpisujemy dzień, miesiąc i rok (np. 1 maja 2004 roku)

c/ na pytanie „w którym wieku” odpowiadamy wiekiem (np. XVIII w.), a na pytanie „w jakiej epoce” – epoką (np. oświecenie).

12. Zadanie typu prawda – fałsz:

a/ zazwyczaj (tak powinno być, ale nie musi) w jednym zadaniu nie mogą być same zdania prawdziwe lub same fałszywe

b/ możliwe jest jednak zadanie, gdzie wszystkie odpowiedzi mogą być prawdziwe albo wszystkie fałszywe – nie szukać więc „na siłę” odpowiedzi innej od pozostałych.

13. Można przepisywać w odpowiedzi fragmenty tekstu, ale nie całość tekstu czy nie całych zwartych dużych treści, np. akapitu, koniecznie wtedy bez cudzysłowia, zmieniając jakieś końcówki gramatyczne, czy wpisując bezsprzecznie pewne synonimy (np. zamiast „ogromne” – wielkie, zamiast „członkowie izby niższej” – „posłowie” itp.); a nawet przepisywanie fragmentów jest wskazane, aby nie pominąć żadnego elementu wymienionego w kluczu odpowiedzi (a więc, używając przenośni – z „ciasta z rodzynekami” jakim jest tekst, wybieramy same „rodzynki” i łączymy je w jedną zgrabnie gramatyczną całość w naszej odpowiedzi).

14. W zadaniu, w którym odpowiedzi musimy udzielić na podstawie załączonego tekstu, zwracamy uwagę na polecenie, ile elementów odpowiedzi mamy wymienić, tj.:

a/ jeśli jest w poleceniu liczba pojedyncza (np. wymień różnicę, cechę, przyczynę itp.) – to wymieniamy (wybieramy z tekstu) tylko jeden element odpowiedzi, tj. jedną różnicę (w ramach danego wspólnego obszaru, rodzaju, np.: „X” jest duży, a „Y” jest mały lub „X” chodzi do I LO, a „Y” do II LO), cechę (tylko 1 cecha), przyczynę (tylko 1 przyczyna) itp.

b/ jeśli proszą nas o wymienienie jakichś elementów nie określając ich liczby, a w poleceniu mamy liczbę mnogą (np. wymień różnice, cechy, przyczyny itp.) – to musimy wymienić tyle elementów występujących w tekście, ile jest „wyodrębnionych” odpowiedzi (np. dwie kropki – 2 odpowiedzi)

c/ jeśli w poleceniu podana jest liczba (np. wymień 2 różnice, 2 cechy, 2 przyczyny itp.) – to wymieniamy (wybieramy z tekstu) dokładnie tyle elementów odpowiedzi, ile jest w poleceniu – nie mniej i nie więcej.

15. Jeśli proszą nas o podanie określonej liczby odpowiedzi w zadaniach otwartych, typu „wymień, wypisz” itp. (np. 3 postanowienia), to podajemy dokładnie określoną liczbę odpowiedzi, nie mniej (bo przy metodzie 0-1 dostaniemy i tak 0 pkt lub w zadaniu za 0-2 pkt – 0 pkt lub 1 ale na pewno nie 2) ale i nie podajemy więcej elementów odpowiedzi – dokładnie tyle ile jest w poleceniu!

a/ np., jeśli proszą nas o 2 elementy (są dwie „kropki” odpowiedzi), a my wymieniamy 3 (dopisujemy pod spodem jeszcze jedną „kropkę”), to trzeciej odpowiedzi i tak się już nie sprawdza

b/ nie próbujemy „oszukać” egzaminatora, podając w jednym miejscu na odpowiedź 2 odpowiedzi, np.:

- polecenie: *Wymień 3 postanowienia „okrągłego stołu” w Polsce*

- są wyszczególnione 3 miejsca na odpowiedź, a uczeń pisze:

1/ *przywrócenie stanowiska prezydenta* (co jest dobrą odpowiedzią)

2/ *przywrócenie Senatu i przywrócenie Sejmu* (tutaj mamy 2 postanowienia – jedno o przywróceniu senatu jest dobre, drugie o przywróceniu Sejmu jest złe – przy metodzie 0-1 uczeń otrzymuje 0 pkt, bo wymienił jedno złe i tym samym, tego co napisał w pkt 3 już się nawet nie sprawdza)

3/ *w pełni wolne wybory do Senatu* (odpowiedź dobra, ale nie bierze się jej już pod uwagę);

c/ tak więc w takim przypadku nigdy nie należy „kombinować”, tylko zastanowić się, które z elementów, jakie chcę wymienić, są na 100% dobre i wypisać je, pomijając niepewny)

16. W zadaniach „prawniczych” – gdzie są teksty prawnicze (np. fragmenty konstytucji, ustawy, rozporządzenia itp.), odpowiedzi udzielamy dokładnie językiem prawniczym z zamieszczonego tekstu (niczego nie zmieniamy), pełnych i bez skrótów, np.:

A1/ piszemy: *decyzję o postawienie prezydenta RP przed Trybunałem Stanu podejmuje Zgromadzenie Narodowe (1 element odpowiedzi) na podstawie uchwały (2) podjętej większością co najmniej 2/3 głosów ustawowej liczby członków Zgromadzenia Narodowego (3), na wniosek 140 członków Zgromadzenia Narodowego (4)*

A2/ a nie piszemy żadnym „skrótem”, z pominięciem jakiegoś elementu odpowiedzi, np. tylko 1, 2 lub 3 elementy z 4-elementowej odpowiedzi.

17. W zadaniach dotyczących trybu legislacyjnego (ustawodawczego) należy opisać dokładnie (szczegółowo) dany etap legislacyjny, bez żadnych skrótów, np.:

A1/ piszemy: *po przyjęciu poprawek senatu przez sejm, ustawa została skierowana do prezydenta RP i czeka na jego podpis*

A2/ a nie piszemy żadnym „skrótem”, odpowiedzi niepełne, złe, np.: - *to końcowy etap legislacyjny;* - lub samo tylko: *sejm przyjął poprawki senatu;* - lub samo tylko: *ustawa trafiła do prezydenta.*

18. Nazwy państw, partii, organizacji, instytucji, organów itp.:

a/ jeśli w poleceniu nie ma „nazwa” lub „pełna nazwa”, wówczas odpowiedzi możemy udzielać skrótem, np. - **podaj: państwo – RFN; partię – KO; organizację - UE, - organ - KE, RPO itp.**

b/ jeśli jednak w poleceniu występuje „nazwa” lub „pełna nazwa”, wówczas odpowiedzi nie możemy udzielać skrótem, lecz nazwą, np. – **podaj nazwę: państwa - Republika Federalna Niemiec [lub: Niemcy]; partii - Koalicja Obywatelska; organizacji - Unia Europejska; organu - Komisja Europejska, Rzecznik Praw Obywatelskich itp.**

II/ Wybrane rodzaje zadań i ich przykłady:

1. Analiza danych, określanie tendencji, zależności

a/ przy wszelkich analizach danych, kiedy proszą nas o określenie zmian itp.:

- należy **wpisywać np.:** nastąpił wzrost, spadek, przeważa opinia (ocena) negatywna, pozytywna, pozostało bez zmian itp.,

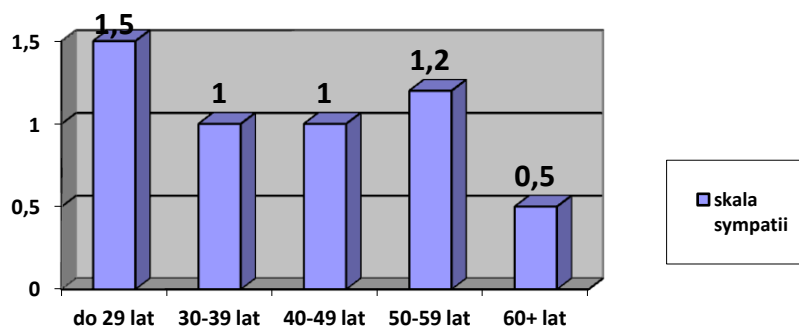
- **podawać liczby czy wyliczenia różnic** (np. wzrósł z 15% do 18% lub wzrósł o 3 pkt procentowe) – **ale tylko wtedy i koniecznie wtedy, jeśli każą nam w poleceniu odwołać się do danych** (odwołanie się do danych, to podanie prawidłowe jakichś konkretnych danych z materiału – procentów, liczbowych itp.); jeśli nie każą odwoływać się do danych, to nie robimy tego

b/ w danych występuje zależność (między czymś a czymś) tylko **wtedy, jeśli coś ma stałą tendencję** (nie zmienną), np.:

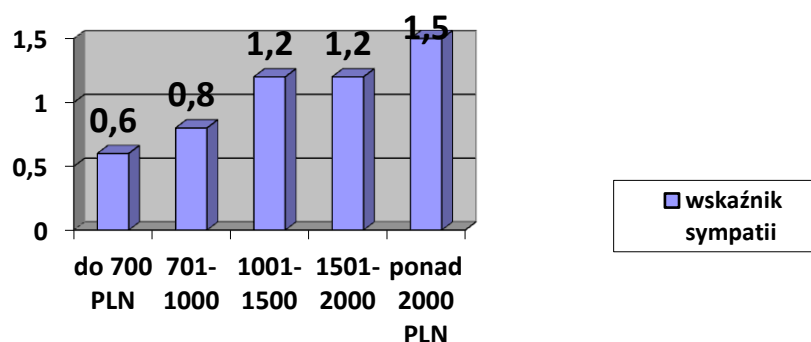
- **wraz ze wzrostem wieku badanych rośnie poparcie dla partii, od 18,6% w grupie do 30 lat systematyczny wzrost poparcia do 49% w grupie powyżej 60 lat (gdyby natomiast poparcie np. rośło, spadało, rośło, zależności poparcia dla partii od wieku wówczas by nie było)**

Przykładowe zadanie A:

Wykres nr 1. Sympatia w stosunku do Niemców wśród różnych grup wiekowych
(zależności tutaj nie ma, bo skala sympatii spada, rośnie i znów spada)

Wykres nr 3. Sympatia w stosunku do Niemców wśród grup o różnym dochodzie przypadającym na jednego członka gospodarstwa domowego
(tutaj jest zależność, bo skala sympatii ciągle rośnie)

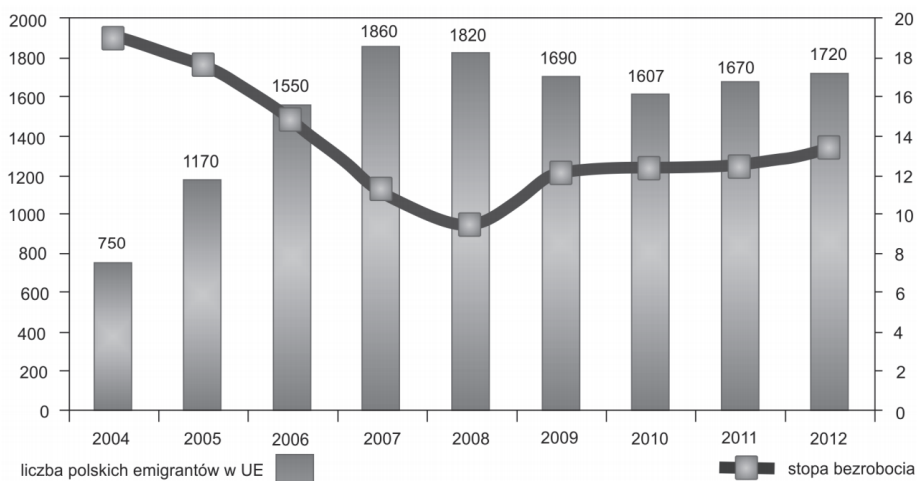

Polecenie: Na podstawie analizy wykresu nr 2 i 3 podaj, jaką zauważasz tendencję, zależność i poprzyj ją danymi

Odpowiedź: Wraz ze wzrostem zamożności [dochodów na jednego członka rodziny] wzrasta sympatia do Niemców, tj. w gospodarstwach domowych o dochodzie do 700 zł na jednego członka rodziny wynosi ona tylko 0,6, by systematycznie wzrastać wraz z dochodem do 1,5 w dochodach ponad 2000 zł

Przykładowe zadanie B:

Wykres. Szacunkowa liczba emigracji z Polski do państw UE na pobyt czasowy w latach 2004–2012 (w tys.) oraz stopa bezrobocia w Polsce (w %)

Na podstawie: rynekpracy.pl

Polecenie: **Przytaczając zaprezentowane dane, przedstaw zależność widoczną na wykresie w odniesieniu do lat 2004–2007.**

Odpowiedź - np.: Im większa liczba polskich migrantów w państwach UE, tym mniejsza stopa bezrobocia w Polsce. W 2004 roku stopa bezrobocia wynosiła w Polsce ok. 19%, a liczba emigrantów polskich w UE – 750 tys., natomiast w 2007 roku analogiczne dane wyniosły ok. 11% i 1,86 mln. [lub:] Jak liczba polskich migrantów systematycznie rosła (z 750 tys. w 2004 r. do 1.860 tys. w 2007 r.), to stopa bezrobocia systematycznie spadała (z ok.19% w 2004 r. do ok. 11% w 2007 r.)

2. Zadania typu opinia – fakt:

a/ opinia:

- całe zdanie w cudzysłowie
- zdanie, w którym ktoś **wyraża swoją opinię, pogląd, osąd, ocenę itp.** (np. uważam, sądzę, domniemam itp.) a także dokonywanie innych ocen (np.: było to **brutalne** pobicie; wywołało to **niezrozumiałe** i **bezsensowne** spory itp.)

b/ fakt:

- **określenie jakiegoś stanu faktycznego, wydarzenia**, które miało miejsce, **bez oceniania go**
- **stwierdzenie, iż ktoś wyraża opinię, ocenę itp.**

Przykładowe zadanie:

O PGR-ach

1. Dwadzieścia lat temu, po 44 latach funkcjonowania przestały istnieć Państwowe Gospodarstwa Rolne.
2. Pozostała po nich bieda, beznadzieja i bezradność.
3. Ostatni PGR przeszedł do historii 31 grudnia 1993 r. na mocy ustawy uchwalonej w październiku 1991 r. przez demokratycznie wybrany parlament.
4. Choć równie charakterystyczne dla czasów PRL-u jak wielkie budowy socjalizmu, nie doczekały się romantycznej legendy.
5. Prof. Kowalski ocenił, że po PGR-ach pozostało ubóstwo, beznadziejność - nieróbstwo.

Na podstawie: www.gloswielpolski.pl

Polecenie: Wybierz zdania, w których zawarte są opinie.

Odpowiedź: 2 + 4

3. Zadania typu „rozstrzygnij – uzasadnij”:

a/ rozstrzygnięcie: po zapoznaniu się z materiałem źródłowym rozstrzygamy, odpowiadając „tak” lub „nie”

b/ uzasadniamy – np.:

- jeśli mamy **dwa materiały źródłowe**, to uzasadniamy **porównując oba te materiały źródłowe, wskazując podobieństwa lub różnice między nimi**

- jeśli mamy **jeden materiał źródłowy**, to uzasadniamy dokonując analizy tego materiału i odpowiadając zgodnie z nim

- jeśli **mamy odnieść się do materiału źródłowego w kontekście porównania go do czegoś innego**, np. stanu faktycznego albo innego dokumentu, to musimy **w uzasadnieniu wskazać podobieństwo lub różnicę między tym materiałem źródłowym a tym czymś innym (na podstawie naszej wiedzy)**

Przykładowe zadanie A:

Tekst 1. *O koncepcji obcości według Jana Stanisława Bystronia*

[...] *[W]yobrażenia o obcych są logicznym następstwem zawyżonych wyobrażeń na temat grupy własnej. Pozytywnemu, wyidealizowanemu autoobrazowi danej grupy odpowiadają negatywne, pejoratywne wyobrażenia na temat grup obcych, w których podkreśla się niższość obcych, ich śmieszność.*

Z. Benedyktowicz, Portrety obcego. Od [...] do symbolu, Kraków 2000, s. 59.

Tekst 2. *O postrzeganiu kultury rosyjskiej przez Jakutów*

„Wszystkim wiadomo było, że Rosjanie to wyższa nacja. [...] Jakut zawsze powinien podporządkować się Rosjaninowi. [...] Za Chruszczowa wstydziliśmy się, że jesteśmy Jakutami. [...] Wstydziliśmy się mówić po jakucku. Kto lepiej znał rosyjski, ten wyżej trzymał głowę. Jakuci starali się posyłać dzieci do klas rosyjskich”. [...] Wartości kultury tradycyjnej [Jakucij] odrzucali z nadzieją, że taka postawa uwolni ich od piętna „dzikusa”, a przede wszystkim umożliwi samorealizację, rozwój. Ich światopogląd kształtował się z dala od wioskowej małej ojczyzny, a często na pozarepublikańskich uniwersytetach.

Wielka Syberia Małych Narodów, red. E. Nowicka, Kraków 2000, s. 174–175.

Polecenie 1: Rozstrzygnij, czy koncepcja zaprezentowana w tekście 1. jest adekwatna do postaw mniejszościowej grupy etnicznej przedstawionej w tekście 2. Swój wybór uzasadnij, odnosząc się do obu tekstów.

Odpowiedź na polecenie 1:

Rozstrzygnięcie – **nie**

Uzasadnienie – **Np. (jedno z dwóch poniżej przykładowych):**

- W tekście 1. jest mowa o negatywnym postrzeganiu innych narodów i idealizowaniu własnego, tymczasem informacje w tekście 2. wskazują, że postrzeganie Rosjan oraz własnej nacji przez Jakutów było odwrotne.

- W tekście 1. jest mowa o negatywnym postrzeganiu obcych jako niższych od własnej grupy, zaś w tekście 2. Jakuci postrzegają obcych (Rosjan) jako nację wyższą, lepszą od własnej, wstydząc się własnej, uważając własną za gorszą, dziką.

Polecenie 2: Rozstrzygnij, czy w tekstach zaprezentowano zjawisko stygmatyzacji społecznej. Swój wybór uzasadnij, odnosząc się do obu tekstów.

Odpowiedź na polecenie 2:

Rozstrzygnięcie – **tak**

Uzasadnienie – **Np.: W tekście 1. jest mowa o negatywnym postrzeganiu innych narodów, stygmatyzowaniu ich. W tekście 2. proces stygmatyzacji dotyczy własnego narodu, którego tradycyjna kultura odbierana jest jako kultura narodu „dzikiego”.**

Przykładowe zadanie B:

O Demokratycznej Partii Turkmenistanu

W połowie 1992 roku **wprowadzono [...] zakaz tworzenia nowych partii politycznych**. Spytany, czy kiedykolwiek w jego państwie była opozycja, [lider Demokratycznej Partii Turkmenistanu] prezydent Nijazow odpowiedział: „z niepojętych przyczyn **Europejczycy uznają istnienie opozycji politycznej za oznakę demokratycznego społeczeństwa**. Im więcej opozycji, tym więcej praw demokratycznych i wolności. **Może jest to koniecznością w państwach europejskich. Państwa wschodnie charakteryzują się jednak silną władzą i efektywnym prawem**”. Hegemonizm Demokratycznej Partii Turkmenistanu ujawnia się w polityce kadrowej. [...] **Wszyscy członkowie 50-osobowego Medżlisu [parlamentu] wywodzą się z DPT**.

Transformacja społeczeństwa i władzy w postradzieckiej Azji Centralnej. Studia i rozprawy, red. T. Bodio, W. Jakubowski, A. Wierzbicki, Pułtusk 2008, s. 136.

Polecenie: Rozstrzygnij, czy poprzedni system partyjny Turkmenistanu, opisany w tekście, spełniał warunki systemu partyjnego państwa demokratycznego. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do **rozwiązania systemowego opisanego w tekście i do zacytowanej wypowiedzi prezydenta.**

Odpowiedź:

Rozstrzygnięcie – **nie**

Uzasadnienie – **np.:**

- [Opisane w tekście rozwiązanie systemowe]: W państwie tym istniał system monopartyjny [co jest niedopuszczalne w demokracji]
- [Zacytowana wypowiedź]: Prezydent twierdził, że opozycja, uznawana w Europie za konieczną dla demokracji i wolności, nie jest wartością w państwach wschodnich

Przykładowe zadanie C:

O reżimie politycznym jednego z państw

Rozporządzenia i dekrety prezydenta mają [...] bardzo dużą moc prawną w przeciwieństwie do aktów Zgromadzenia Narodowego. [...] **Pluralizm socjalny i ekonomiczny istnieje, jednak nikt nie może jego podmiotom zagwarantować ochrony przed ingerencją państwa**. [...] **Media są silnie kontrolowane przez władzę**. [...] [W]ładza stara się przekonać obywateli, że polityka to zadanie prezydenta. [...] **Liczba funkcjonariuszy milicji i żołnierzy wojsk wewnętrznych jest zaskakująco wysoka. Ich głównym zadaniem [...] jest zapewnienie bezpieczeństwa prezydentowi, rozpędzanie manifestacji i mitingów opozycji [...]**.

[...] votes.org

Polecenie: Rozstrzygnij, czy reżim polityczny opisany w tekście to totalitaryzm. Swój wybór uzasadnij.

Odpowiedź:

Rozstrzygnięcie – **nie**

Uzasadnienie – **Np. – 1 z:**

a/ Celem służb ma być prześladowanie opozycji, a nie – pełna inwigilacja całego społeczeństwa

b/ Istnieje pluralizm ekonomiczny i socjalny z ingerencją państwa, a w totalitaryzmie on nie istnieje

c/ Media są silnie kontrolowane przez władzę (oprócz mediów reżimowych są więc media opozycyjne, którym jednak nie pozwala się na zbytne krytykowanie władzy, ściśle je kontrolując), a w państwie totalitarnym wszystkie media są w rękach rządzącej partii, nie ma mediów opozycyjnych

4. Polecenie typu „porównaj”, „wskaz różnice”

a/ kiedy mamy **wskazać różnicę**, to podajemy ją w ramach danego wspólnego obszaru, rodzaju,

- np. **prawidłowe różnice**: „X” jest duży, a „Y” jest mały lub „X” chodzi do I LO, a „Y” do II LO

- **złymi odpowiedziami byłyby np.:**

* „X” jest duży, a „Y” chodzi do II LO; „X” chodzi do I LO, a „Y” jest mały – bo porównane zostały inne rzeczy

* X jest duży i chodzi do I LO; Y jest mały i chodzi do II LO – zła odpowiedź, bo uczeń wymienił dwie cechy X i dwie cechy Y, a nie porównał ich bezpośrednio ze sobą w ramach danego jednego obszaru

b/ kiedy mamy **porównać**, wówczas **piszemy, np. że autor pierwszy (tekst pierwszy) uważa to, a autor drugi (tekst drugi) – tamto – musimy naszą odpowiedź przyporządkować czy do tekstu czy do autora**, z tą zasadniczą różnicą (do polecenia „wskaz różnicę”), iż w poleceniu „porównaj” mogą być to zarówno różnice, jak i podobieństwa.

Przykładowe zadanie A:

O jednym z dokumentów

Art. 2.1.1) [Ten dokument może być przyznany] osobie, która deklaruje przynależność do Narodu Polskiego i wykaże swój związek z polskością przez przynajmniej podstawową znajomość języka polskiego [...] oraz znajomość i kultywowanie polskich tradycji i zwyczajów [...].

Art. 2.2. [Ten dokument może być przyznany] osobie posiadającej [...] obywatelstwo Republiki Armenii, Republiki Azerbejdżańskiej [...] lub Republiki Uzbekistanu.

Art. 6.1.1) Posiadacz [...] [tego dokumentu] ma prawo do zwolnienia z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę [...] [w Rzeczypospolitej Polskiej].

Art. 7.1. Przyznanie [...] [tego dokumentu] nie oznacza nabycia polskiego obywatelstwa [...].

Dz.U. 2007, nr 180, poz. 1280, z późn. zm. (stan prawny na 7 marca 2017 r.).

Polecenie: Odnosząc się do obowiązujących unormowań prawnych, uzasadnij, że przytoczone przepisy prawne nie dotyczą procedury repatriacji.

Odpowiedź - np. (musi być wskazana różnica):

- Procedura repatriacji oznacza w konsekwencji uzyskanie polskiego obywatelstwa [wraz z przekroczeniem granicy RP], a przytoczony dokument – nie.

Przykładowe zadanie B:

Poglądy na temat pojmowania republiki

Tekst 1. Dwie wielkie różnice pomiędzy demokracją a republiką są następujące: pierwsza, iż w rządzie republikańskim **sprawuje władzę mała liczba delegatów wybieranych przez resztę obywateli**; druga, iż rząd ten może rozciągać swą władzę nad większą liczbą ludności i nad większym obszarem niż w systemie demokratycznym.

Tekst 2. „Republika” nie jest w ogóle formą rządów. Odnosi się to słowo wyłącznie do celu, spraw i przedsięwzięć, dla których rząd ma być powołany i którymi ma się zajmować: res publica, czyli sprawy publiczne albo publiczne dobro [...]. Rządy republikańskie [...] w naturalny sposób łączą się z systemem opartym na reprezentacji [...].

Historia idei politycznych: wybór tekstów, Warszawa 2001, t. II, s. 165–166, 180.

Polecenie: Porównaj, przedstawiając podobieństwo i różnicę w postrzeganiu republiki w obu przytoczonych tekstach.

Odpowiedź:

Podobieństwo – Np.: w obu tekstach republika faktycznie oznacza rządy wybranych reprezentantów (demokrację przedstawicielską)

Różnica – Np.: W tekście 1. republika to forma rządów polegająca na reprezentacji, a w tekście 2. nie jest to forma rządów, tylko wskazanie na cel rządów, jakim jest realizacja dobra wspólnego.

5. Zadania z rysunkami:

a/ przy poleceniu – „**jakiego problemu (zjawiska itp.) dotyczy rysunek**” – w odpowiedzi nie opisujemy, co widzimy na rysunku, tylko odpowiadamy na polecenie, czyli nazywamy problem przedstawiony na rysunku, zjawisko itp.

b/ „problem” to coś negatywnego, złego, dokuczającego, przeszkadzającego itp.

c/ „zjawisko” może mieć charakter zarówno pozytywny, jak i negatywny, czy neutralny

d/ przy poleceniu oprócz – „**jakiego problemu (itp.)**” – dodatkowo jest jeszcze „**odwołaj się do elementów graficznych widocznych na rysunku**” – w odpowiedzi wtedy i nazywamy problem i odwołujemy się do tego, co widzimy konkretnie na rysunku, które elementy widoczne na rysunku symbolizują ten problem.

e/ przy poleceniu – „**wyjaśnij problem (zjawisko itp.) widoczny na rysunku**” – w odpowiedzi nie opisujemy, co widzimy na rysunku, tylko odpowiadamy na polecenie, czyli **wyjaśniamy na czym polega problem (zjawisko itp.) przedstawiony na rysunku**; jeśli każą nam dodatkowo jeszcze uzasadnić, odwołując się do elementów graficznych, wtedy **odwołujemy się do tego, co widzimy konkretnie na rysunku**, które elementy widoczne na rysunku symbolizują ten problem (bez nazywania go).

Przykładowe zadanie:

Polecenie 1: Napisz, jakiego problemu dotyczą poniższe rysunki satyryczne? Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do odpowiednich znaków graficznych.

Odpowiedź – jedna z poniższych, np.:

- małej liczby czytanych książek, o czym świadczą książki na rysunku służące jako rozpałka a nie do czytania
- alkoholizmu, o czym świadczą leżące butelki obok mężczyzny (tutaj zbyt ogólną odpowiedzią byłoby: patologii społecznej, skoro na rysunku konkretnie zobrazowany jest alkoholizm (a nie np. narkomania czy przemoc w rodzinie), to musimy podać jego nazwę)
- ubóstwa [lub: biedy], o czym świadczy porwane ubranie mężczyzny [gołe stopy, bez butów]

Polecenie 2: Wyjaśnij, na czym polega problem zobrazowany na rysunku.

Odpowiedź – jedna z poniższych, np.:

- ludzie nie chcą czytać książek, traktują je do innych celów lub nie zaglądają do nich w ogóle
- nadużywania alkoholu, uzależnienia się od alkoholu
- życiu w biedzie, kiedy nie stać nas na zaspokajanie podstawowych potrzeb, np. zakupu ubrania

6. Zadania typu „podaj argument i kontrargument”:

a/ podając dany argument (np. że *Adaś jest podatny na wpływ kolegów*) w kontrargumentie musimy podać coś co zaprzecza, neguje, osłabia, czy podważa argument (np.: *jednak Adaś potrafi także przeciwstawić się naciskowi kolegów, jeśli jest przekonany o swojej racji*; albo: *czasami zdarza się, że to Adaś wywiera wpływ na swoich kolegów*)

Przykładowe zadanie:

O strukturze demograficznej Polski

We wszystkich badaniach jako idealny model rodziny Polacy wykazują dwa plus dwa. Gdyby realizowali ten swój wzorcowy scenariusz, w następnych dekadach byłoby nas prawie tyle co dziś. Prawie, bo tzw. zastępowalność pokoleń zapewnia wynik 210 dzieci na 100 kobiet w wieku rozrodczym, czyli od 15 do 49 lat. [...] Jednak od początku XXI w. trzymamy średni wynik 130 dzieci na 100 kobiet. [...] Co się stanie, jeśli trend się utrzyma, i za 50 lat zniknie 5 mln Polaków? – To samo w sobie nie musiałyby być problemem. Jest nim zmiana struktury demograficznej związanej z wiekiem. Inaczej mówiąc, to nie małych dzieci jest i będzie za mało, ale za dużo osób starszych, żyjących coraz dłużej – tłumaczy prof. Aldona Żurek, socjolog rodziny z UAM. [...] Ale [...] chodzi nie tylko o biznes oraz rynek pracy. Aldona Żurek zwraca uwagę, że wszelkie zmiany kulturowe i społeczne prowadzące do lepszego życia to efekt ruchów tworzonych przez młodych. Zwykle wbrew starym. Postęp ma twarz 30-latkka albo młodszą.

J. Cieśla, J. Zaremba, Polska przed wyborem, „Polityka” 2015, nr 35, www.polityka.pl

Polecenie: Podaj argument i kontrargument wobec tezy podkreślonej w tekście.

Odpowiedź:

Argument – Np.: Ludzie młodzi są postrzegani jako bardziej innowacyjni [postępowi]; są skłonni do tworzenia nowych ruchów społecznych, kontrkultury

Kontrargument – Np.: [Młodzi co prawda są bardziej podatni na zmiany, ale] ludzie starsi mają ugruntowaną wiedzę i praktykę, większe doświadczenie zawodowe.

7. Zadania typu „odpowiedzi wybierz spośród...”:

a/ jeśli w poleceniu mamy: Odpowiedzi wybierz spośród: ..., ..., ..., ... itd., wówczas musimy koniecznie wybrać prawidłowe odpowiedzi z wymienionych i nie możemy ich zmieniać

b/ np. zamiast wymienionej w poleceniu *arystotelesowskiej* – nie można wpisać *Arystoteles*, *naturalna*, czy zamiast *umowy społecznej* nie można wpisać *ugody społecznej*, *umowy społeczeństwa*

Przykładowe zadanie:

Politycy europejscy i światowi.

A. Sekretarz Generalny NATO	B. Przewodniczący Rady Europy	C. Sekretarz Generalny ONZ
		

Polecenie: Do każdej fotografii oraz nazwy funkcji pełnionej przez polityka w 2019 roku przyporządkuj jego imię i nazwisko, kto tą funkcję wówczas pełnił. Odpowiedzi wybierz spośród: António Guterres, Thorbjørn Jagland, Jean-Claude Juncker, Jens Stoltenberg.

Odpowiedź: A. Jens Stoltenberg B. Thorbjørn Jagland C. António Guterres